

ODNOSI IZMEĐU KRČKIH KNEZOVA FRANKAPANA I FRANJEVACA NA OTOKU KRKU U 14. I 15. STOLJEĆU

Milko BRKOVIĆ

Budući da ovo pitanje u historiografiji nije posebno i u cijelosti obrađeno, ovaj rad ima zadatak da na temelju rezultata povijesnih istraživanja, arhivskih i tiskanih izvora, analizira veze i odnose između krčkih knezova Frankapana i njihovih podanika franjevac na otoku Krku, koji su se posebno očitovali na gospodarskom, političkom, vjerskom i socijalnom polju.

I.

Prve jače veze između krčkih knezova Frankapana i njihovih podanika franjevac na otoku Krku jesu frankapanske oporuke i darivanja franjevcima. One su pojedinim samostanima izdavane na slijedeći način:

Najstarija je iz godine 1350. po kojoj knez Bartol VIII. Frankapan 22. studenog u gradu Krku u svojoj palači izvršava oporuku svoje pokojne rođakinje Cecilije. U toj se oporuci spominje samostan franjevac u Krku, čiji je prokurator Bartolov rođak Nikola III. Škinela. Za života je, naime, Bartolova rođakinja Cecilija zapisala franjevcima neki vinograd, da bi, nakon što ona umre, svake godine imali dva opijela i to jedno za nju, a drugo za njezinu majku Ursu. Iz oporuke se vidi da je njezin izvršitelj bio knez Bartol Frankapan.¹

Druga je oporuka kneza Nikole II. Frankapana. Satrven bolešću, on u Krku 22. travnja 1377. čini oporuku gotovim novcem koji je pohranjen u Mlecima. Od toga daje franjevačkom samostanu u Krku petnaest zlatnih dukata svake godine za opijelo, a za sirotinju godišnju milostinju od 150 mletačkih denara. Za izvršitelja ove oporuke imenuje franjevca i svoga rođaka potkneza Nikolu III. Škinelu. Iste godine 15. studenog potvrđuje da je spomenutom rođaku Nikoli povjerio predavanje svoga polja franjevačkom samostanu.²

1 V. KLAIĆ, *Krčki knezovi Frankapani, od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka* (od god. 1118. do god. 1480.), Zagreb 1901. str. 155.

2 Isti, *nav. dj.* str. 164.

Ivan Črnčić spominje pismo franjevacu, stavljajući ga u svoje XVII. pismo, iz godine 1424, u kojem krčki knez Nikola (Mikula) IV. Frankapan predlaže papi Martinu V. za biskupa ispražnjene stolice u Krku (velikog) đakona, Krčanina Nikolu (Mikulu). Kod ovoga Frankapana nalazio se franjevac s Raba Krištofor koji mu je pokretao parnice sa strankama, te je stoga lako mogao i papi potvrditi Frankapanov prijedlog. Ovakvih je slučajeva između Frankapana i franjevacu bilo više. Frankapani su se preko franjevacu mogli lakše približavati papi, a franjevcima je to išlo u prilog jer su im knezovi u mnogim stvarima izlazili u susret. Deseti travnja 1434. franjevca Krištofora ponovo vidimo u Krku skupa s potknezom Minelinom i sucem Mavarom, gdje vodi parnicu umjesto Andrije IV. Frankapana i sve njegove braće, knezova krčkih, senjskih, modruških i bana Dalmacije i Hrvatske.³

Petnaesto i šesnaesto stoljeće je vrijeme kada u samom franjevačkom redu nastaju unutarnje trzavice i podjele. To se i u nas osjetilo. Evo kako je to bilo u gradu Krku:

Spomenuti biskup Nikola (Mikula) je doživio da su Mlečani prisvojili grad i otok Krk. Bilo je to 22. veljače 1480. Črnčić u svome XIX. pismu spominje kako su Mlečani poslali svoga kneza Ivana Močenika u Krk, da zapovijedi njihovom tajniku Antoniju Vinciguerra neka crkvu i samostan sv. Franje vrati prvotnom gospodaru – franjevcima konventualcima kao pravim gospodarima, koje su u ovom samostanu bili zamijenili franjevci opservanti bosanske provincije. U ovome se pismu također spominje da je knez Ivan Frankapan doveo franjevce bosanske provincije o ovaj samostan, oduzevši ga konventualcima, te tada, nakon što je knez Ivan odveden na prijevaru u Veneciju i predao Krk Veneciji, Antonio Vinciguerra vraća samostan konventualcima.⁴

Ovom samostanu sv. Franje u Krku, žena kneza Ivana VII. Frankapana Elizabeta u svojoj oporuci od 19. kolovoza 1484. sastavljenoj u Mlecima među ostalim određuje sto dukata od svoga miraza i zamoli dužda za oprost od podavanja dvjesto komada živine koju je samostan morao davati, te da ovi franjevci mogu dobivati četiri stara soli na godinu. Za izvršitelja ove oporuke imenuje svoga muža Ivana i kneza Martina Mojsijevića. U slučaju da ovih ne bi bilo pri njezinoj smrti, tu oporuku može izvršiti njezin službenik pop de Raynaldis.⁵

Franjevački samostan u gradu Krku, u kolijevci knezova Frankapana, usko je bio povezan s bratovštinama koje su bile od velike važnosti za ondašnji život. U tim bratovštinama nalazimo i franjevce i knezove Frankapane. Cilj bratovština je bio skoro isti u srednjem i novom vijeku. Religiozne su bratovštine uglavnom bile osnivane radi nekog zavjeta ili druge religiozne nakane kao na primjer molitve za mrtve, obavljanje sprovoda, briga za bolesne i slično. Godine 1300. osnovana je u Krku bratovština sv. Franje⁶

3 I. ČRNČIĆ, *Najstarija poviest krčkoj, osorskoj, rabskoj, senjskoj i krbavskoj biskupiji*, Rim 1867, str. 120, 121.

4 Isti, *nav. dj.* str. 134, 135.

5 V. KLAIĆ, *nav. dj.* str. 290, 291. i S. IVANČIĆ, *Povjestne crte o samostanskom III. Redu sv. O. Franje po Dalmaciji, Kvarneru i Istri i Poraba Glagolice u istoj redodržavi*, Zadar 1910. str. 228.

6 N. KLAIĆ, *Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine*, Zagreb 1972. str. 175–177.

u kojoj su franjevci promicali vjersko i socijalno djelovanje. Krčka bratovština je bila vezana uz njihov samostan na Krku, po kojem i nosi ime. U popisima članova te bratovštine mogu se vidjeti i imena nekih knezova Frankapana. Bratovštine su potpomagali i oni knezovi Frankapani koji nisu bili članovi i time jačali dobre odnose s franjevcima. Ovo je bilo na korist i jednima i drugima: franjevcima, jer su time mogli djelovati u svrhu svoje misije, a knezovima jer im je bio ojačan napredak i mir među podanicima.

II.

Kad govorimo o odnosima Frankapana i franjevaca ne možemo zaobići pojam patronskog prava knezova Frankapana, koje se očitovalo na Košljunu kao i u drugim franjevačkim samostanima što su ih knezovi Frankapani osnivali i obdarivali raznim dobrima.

Početak godine 1447. pišu knezovi, braća Martin i Ivan Frankapan papi Nikoli V. (1447–1455) kako je opatija svete Marije na Košljunu prešla u civilne ruke, kako je samostan prazan i zapušten. Navode da su oni, videći sve to, poslali dva franjevca strožeg opsluživanja (opservanti) iz Krka, da bi vodili brigu o samostanu na Košljunu. Braća ujedno mole papu da se ukine benediktinska opatija na Košljunu, kad već nema redovnika, i da se preda franjevcima.⁷

Iako su knezovi bili odani papi, ipak papa Nikola V. piše krčkom biskupu Franji da provjeri istinitost molbe knezova Frankapana. Ako ustanovi da je zaista tako, neka onda učini po volji knezova, to jest neka ukine benediktinsku opatiju na Košljunu i samostan preda franjevcima u trajno vlasništvo. Papa to potvrdi svojom bulom od 27. veljače 1447.⁸

Ovaj se datum uzima za osnutak franjevačkog samostana na Košljunu. U buli papa, pored ostalog, govori o molbi koju su mu uputili krčki, modruški i senjski knezovi Frankapani (braća Martin i Ivan). Ukratko izvještava biskupa Franju o sadržaju molbe Frankapana u kojoj ovi knezovi traže da se benediktinska opatija na Košljunu preda franjevcima, jer praktički na Košljunu više nema benediktinaca, a rimska kurija nije bila o tome odmah obaviještena. Papa spominje i to da su knezovi Frankapani već poslali dva franjevca iz Krka da upravljaju samostanom kako ne bi potpuno propao. Upravo u ovo vrijeme dogodio se rascjep u franjevačkom redu na opservante i konventualce, pa se dvojici već nastanjenih franjevaca pridruže svi opservanti iz grada Krka, a konventualci ostanu u Krku.

Knezova Frankapana u to je vrijeme bilo devet. Košljunski su franjevci uživali njihovu naklonost, a posebno kneza Ivana VII. i njegova starijeg brata Martina. No, to se jed-

7 Ovo pismo nije sačuvano, ali bi se možda moglo naći u Vatikanskom arhivu.

8 Bula pape Nikole V. pisana je na pergameni latinskim jezikom. Posljednjih petnaestak godina bila je izložena u samostanskom muzeju, ali je 1974. ponovno odnesena u samostanski arhiv, a na njeno mjesto stavljena fotokopija. U najnovije vrijeme o njoj je dosta iscrpno pisao Gabriel Štokalo, *Bula „Ad decorem” pape Nikole V (1447–1455), Magna charta franjevačkog Košljuna*, *Croatica Christiana periodica*, Zagreb 1981. br. 8, str. 127–134.

nom prilikom za kratko pogoršalo. Naime, poslije smrti oca Nikole (Mikule) IV, braća su se složila da očevina ostane na okupu. Međutim, među braćom je došlo do razmirica, jer su neki bili nezadovoljni dobivenim gradovima. Od svih se najviše bunio najmlađi brat knez Ivan VII. On je htio cijeli otok Krk za sebe, a druga braća neka preuzmu Hrvatsko primorje i Liku. Da bi to lakše postigao, on se sprijatelji sa Mlečanima, te 2. ožujka 1451. obeća, a 1453. pred krčkim biskupom Franjom, creskim knezom i opatom crkve sv. Lucije u Baški, napravi oporuku da ostavlja grad i otok Krk mletačkoj općini, ako on umre bez muškog potomka. U istoj oporuci knez Ivan određuje legate stolnoj crkvi sv. Marije u Krku, franjevačkom samostanu na Košljunu, samostanu sv. Franje u Krku i siromasima grada Krka.⁹

Pojedini plemići na Krku nisu bili na strani kneza Ivana u tome da sam dobije otok Krk. Tako su neki među njima pozivali Ivanova brata Sigismunda da bi s njim digli ustanak i protjerali kneza Ivana s otoka. Knez Sigismund je došao na Košljun gdje se neko vrijeme skrivao i spremao urotu. Na kraju je završilo tako da je knez Ivan otkrio urotnike, zamjerio franjevcima, a ostala se braća odreknu otoka u korist najmlađeg brata, kneza Ivana.¹⁰ Skrivanje kneza Sigismunda na Košljunu poremetilo je nakratko dobre odnose kneza Ivana s košljunskim franjevcima. Knez donese odluku da ih kazni protjerivanjem s Košljuna i dovođenjem na njihovo mjesto franjevaca iz Venecije. Međutim, to mu nije uspjelo, jer mu je na kapitulu u Asizu ta molba odbijena, a bosansko-dalmatinski franjevci ostali su na Košljunu i u gradu Krku sve do godine 1481. kad su ih Mlečani odstranili i franjevačke samostane otoka Krka predali franjevcima dalmatinske vikarije.

Drugi nesporazum bio je kad je knez Ivan htio da mu franjevci budu kućni kapelani i da obavljaju neke dužnosti na njegovu dvoru. To je doba kada su se franjevci strogo držali svoga Pravila i zato nisu mogli udovoljiti knezu Ivanu, jer bi morali boraviti izvan samostana. I ova je nesuglasica riješena na kapitulu u Asizu.¹¹

Knez Ivan Frankapan se još jednom prilikom zamjerio košljunskim franjevcima. On se loše odnosio prema žiteljima iz Bosne koji su bježali ispred turskog terora. Budući da je bio mletački privrženik, a Mlečani su, da ne bi kvarili odnose s Turcima, nerado primali izbjeglice iz Bosne u svoje granice, pa je tako i knez Ivan Frankapan morao postupati. Isto je tako bilo i s bosanskim franjevcima koji su skupa s narodom bježali i u Hrvatsko primorje. Košljunski franjevci, koji su tada pripadali bosansko-dalmatinskoj provinciji, primali su svoju subraću iz ljudske i bratske osjećajnosti. Mlečani to nisu dopuštali te stoga traže od kneza Ivana da s Krka protjera pribjegle franjevce iz Bosne kao i doseljeni bosanski živalj, ne želeći da im Turci zbog njih prave smetnje u njihovim interesima. Knez Ivan ustaje protiv bosanskih franjevaca, ali je time došao u oštar sukob s mjesnim franjevcima.¹²

9 V. KLAJIĆ, *nav. dj.* str. 290, 291.

10 Isti, *nav. dj.* str. 237.

11 Arhiv Franjevačkog samostana na Košljunu. Ostavština Vladislava Brusića, soba br. 27. Ova vrijedna ostavština, na žalost, još nije arhivistički obrađena.

12 T. VELNIĆ, *Košljun kod Punta na otoku Krku*, Košljun (Đakovo) 1966. str. 57.

V. Klaić smatra da je knez Ivan VII. Frankapan umro negdje u Hrvatskoj i da je sahranjen u crkvi sv. Marije na Košljunu. Današnja franjevačka crkva tada još nije bila sagrađena pa je mogao u tom slučaju biti sahranjen jedino u staroj benediktinskoj crkvi na Košljunu.¹³

Knez Ivan Frankapan imao je dva sina i jednu kćerku. Oba sina su umrla prije njega. Jedino ga je nadživjela kći Katarina-Marija, koja je zajedno s ocem Ivanom i majkom Elizabetom došla u Veneciju godine 1480. Katarina-Marija se tu kasnije udala za plemića Franju Dandola. Umrla je u Veneciji u travnju 1520. Škrti podaci o njenom četrdesetgodišnjem životu u Veneciji malo nam govore o njezinoj čežnji za rodnim krajem Krkom, kao i osjećajima i uspomenama koje su je vezivale za Košljun, ali o tome ima dosta u njezinoj oporuci košljunskim franjevcima. Predviđajući svoju skorbu smrt, ona piše oporuku u kojoj među ostalim ostavlja tisuću dukata za dovršenje crkve na Košljunu i određuje da poslije smrti njezino tijelo bude preneseno na Košljun i sahranjeno pred velikim oltarom.

Nakon njezine smrti oporuka se nije našla. Međutim, u sudskoj kancelariji na jednoj cedulji pronađen je kratki izvadak iz te oporuke, i to baš onaj dio koji se odnosi na Košljun. Tu je cedulju ranije napisao javni mletački notar, svećenik don Grgo Trina. Vjerojatno je u njegovoj kancelariji bila napisana i pohranjena i oporuka. Sadržaj tog zapisa u prijevodu s latinskog jezika glasi:

13 Prilikom restauracije ove benediktinske crkve (građene u XI. ili XII. st) lijevo i desno u prezbiteriju nadena su tri ljudska kostura. Na desnoj strani oltara bila su dva zajedno, a na lijevoj treći sam. Kod ovog trećeg su bedrene kosti očito muške, a lubanja sa uščuvanim zubima također. Kad se pristupilo rastavljanju oltara, pronašla se u oltar uzidana nadgrobna ploča u tri dijela. Na srednjem dijelu lijepo je očuvan stari frankapanski grb, iako malo oštećen na donjem dijelu polja. Ispod njega je, također na ovom dijelu ploče, još jedan grb koji predstavlja mušku ruku s mačem i odsječenom glavom. Možda bi se ovaj grb mogao dovesti u vezu s Ivanom Krstiteljem kojemu je bila odsječena glava. Budući da je i sudbina kneza Ivana Frankapana bila okrutna, moglo bi se i ovaj grb smatrati kao natpis bez natpisa na nadgrobnoj ploči. Zbog Venecije nije se smjelo staviti frankapansko ime pa se vjerojatno umjesto toga stavio ovaj grb. Može se također pretpostaviti da se i na poliptihu franjevačke crkve na Košljunu nalazi obitelj ovoga kneza u likovima svetaca, a ovaj knez baš u liku Ivana Glavosječe. Poliptih potječe iz godine 1535. a autor mu je Venecijanac Girolamo Da Santa Croce koji je čak mogao poznavati osobno kneza Ivana i njegovu obitelj. Slikar se po svoj prilici konzultirao sa košljunskim franjevcima o njihovoj želji za likove na navedenom poliptihu. Prekopavajući tlo u benediktinskoj crkvi na Košljunu lako se moglo vidjeti da su u njoj bili grobovi, koji su kasnije zatrpani, a nadgrobne ploče upotrijebljene u druge svrhe kao i ova spomenuta sa frankapanskim grbom. Knez Ivan bio je velikaš, iz velikaškog roda, knez otoka Krka i veoma značajan za samostan na Košljunu, pa bi mu kao takvom i pripadalo počasno mjesto za grob, a to bi jedino bilo uz veliki oltar, gdje su pronađeni kosturi. Možda se čak u vezu s ovim može dovesti i prenošenje (godine 1718) groba njegove kćeri Katarine-Marije iz franjevačke crkve u staru benediktinsku! V. Klaić donosi da je knez Ivan VII. Frankapan pokopan na Košljunu, ali za to nema nikakvih drugih dokaza u pisanim izvorima. Stoga smatramo da bi ova naša pretpostavka mogla opravdati Klaićevu tvrdnju ukoliko bi se i znanstvenim postupkom dokazalo starost kostura za koji pretpostavljamo da pripada knezu Ivanu VII. Frankapanu. Klaić u *nav. dj.* na str. 290, 291. donosi datum 14. ožujka 1486. za Ivanovu smrt, jer se toga dana čitala misa za nj u crkvi sv. Marije na Glavotoku. Franjevačka je crkva na Košljunu dovršena 1523. pa je mala vjerojatnost da je u njoj mogao biti sahranjen, već u benediktinskoj koju su franjevci upotrebljavali dok nisu svoju sagradili.

„Za onaj čas kad umrem najprije preporučam svoju dušu Bogu, svevišnjem Stvoritelju, i slavnoj Djevici Mariji i svima svetima na nebu, a potom dajem svoje tijelo zemlji iz koje je i nastalo. Želim da ono bude preneseno na Krk (na Košljun) u crkvu sv. Marije pred veliki oltar. Toj crkvi, koju je moj otac počeo graditi, ostavljam tisuću dukata koji se imaju potrošiti za gradnju iste crkve i ne za drugo ili na koji drugi način”.¹⁴

Košljunski su franjevci znali za ovu ostavštinu, pa su se nakon Katarinine smrti preko svoga opunomoćenika u Veneciji, Alojzija Capello,animali za stvar. Spomenuta cedulja mletačkog notara Grgura Trina poslužila im je kao glavni dokaz u prilog njihovih prava. Budući da to nije bila njezina autentična oporuka, jer su joj se suprotstavljali razni osporavatelji, bilo sa strane njezinog prvog muža Dandola, ili njezinih hrvatskih rodaka iz obitelji Frankapana, bilo je potrebno da se istinitost spomenutog zapisa potvrdi izjavama vjerodostojnih svjedoka. Tako je nastao proces, započet pred trojicom mletačkih sudaca u lipnju 1520, koji je trajao sve do listopada iste godine. Konačno 16. veljače 1521. odlukom većine Vijeća četrdesetorice, bî priznata i potvrđena kao autentična Katarinina oporuka, te košljunskim franjevcima dodijeljena svota od tisuću zlatnih dukata.

Za vrijeme procesa izredali su se mnogi svjedoci. Među prvima je bio Katarinin drugi muž Andrija Foscolo, a zatim ostali njezini znanci. U svim se njihovim izjavama vidi da je Katarina nostalgična za rodnim krajem Krkom. Njezina je kućna pomoćnica Margarita Bevilacqua izjavila pred sudom da je više puta čula od svoje gospodarice Katarine-Marije da će poslije smrti nadariti crkvu sv. Marije na Košljunu rekavši: „Moj otac ju je počeo graditi, a ja ću je dovršiti”. Još je dodala kako je prije Katarinine smrti na mjesec i pol dana bila s njom u crkvi sv. Franje della Vigna, a bila je prisutna i gospođa Marija Trevisan (Katarinina prijateljica), i da je čula Katarinu kazati da hoće da njezino tijelo bude preneseno na Košljun u crkvu sv. Marije i da je ostavila ili hoće ostaviti spomenutoj crkvi tisuću dukata za njezino dovršenje.¹⁵

Katarinina prijateljica Marija Trevisan u svojstvu svjedokinje na ovoj parnici izjavila je:

„Jednog dana, dva-tri dana prije Katarinine smrti, ne sjećam se točno, našle smo se zajedno u crkvi San Francesco della Vigna. Dok smo još tamo bile, donesoše nekog mrtvacu na ukop. Tada rekoh gospođi Katarini: „Gospođo, za slučaj Vaše smrti, gdje biste željeli biti ukopani?” Na to Katarina odgovori: „Da budem iskrena, želim biti prenesena na Krk, tamo gdje su redovnici sv. Franje”. Ja joj rekoh: „Zašto tako? Zar nisu i ovdje redovnici sv. Franje isti kao i na Krku?” Na to Katarina odgovori: „To je istina, ali meni se čini da će oni imati više razloga da me se sjećaju i mole za moju dušu, jer je ono mjesto mojega oca i jer sam tamo poznata, dok ovdje nisam”. Još je dodala: „Ovo je moja odluka”. Svjedokinja se prisjeća da je Katarina još rekla: „Učinit ću tako da se oni (košljunski franjevci) imaju i zašto sjećati mene i moje duše”.¹⁶

14 Arhiv Franjevačkog samostana na Košljunu, soba br. 27.

15 Arhiv Franjevačkog samostana na Košljunu i Dinko Mavrović, *Katarina Frankopan, kći zadnjeg krčkog kneza Ivana i košljunski franjevci*, Vjesnik franjevačke provincije sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri, XIII.(1971) 4–5, str. 222, 223.

16 Arhiv Franjevačkog samostana na Košljunu. Tekst je na pergamenama. Jedna pergamena sadrži izneseno svjedočenje, a druga nagodbu stranaka o načinu isplate spomenute svote.

Nedugo zatim Katarina je umrla. Nije poznato gdje je bila privremeno sahranjena. Zna se, međutim, da se njezina želja, zasigurno, ispunila. Tijelo joj je bilo nakon devet godina preneseno na Košljun i, prema njezinoj želji, položeno u grob pred glavnim oltarom novosagrađene franjevačke crkve. Na nadgrobnoj ploči nema njezina imena, kao ni na onoj za koju pretpostavljamo da je bila nadgrobna ploča njezina oca, jer su Mlečani zabranjivali spominjati frankapansko ime znajući na koji su način dobili otok Krk. Na nadgrobnoj je ploči uklesan samo neki općeniti grb i datum prijenosa njezinih kostiju 10. veljače 1529. Kad je crkva početkom 18. st. bila barokizirana, Katarinin grob je bio prenesen u staru benediktinsku crkvu koja se nalazi desetak metara dalje od franjevačke. Za ovaj prijenos je bila potrebna dozvola mletačkog providura Antonija Trevisana od 22. svibnja 1718. Tu joj je grob bio sve do 27. prosinca 1920.¹⁷

Košljunski su se franjevci odužili na neki način Frankapanima, jer su njihovim grbovima uresili stare grede crkvenog krovišta. Na velikoj pozlaćenoj pali glavnog oltara slikar Girolamo Da Santa Croce godine 1535. ovjekovječio je kneza Ivana VII. Frankapana skupa sa njegovom ženom Elizabetom i kćerkom Katarinom-Marijom u likovima svetica njihovih imenjaka sv. Ivana Krstitelja, sv. Elizabete i sv. Katarine.¹⁸

III.

Na Glavotoku se nalazio ljetnikovac kneza Frankapana gdje su oni često obitavali, ponajviše knez Ivan VII. sa svojom obitelji. Uz ljetnikovac je bila kapela obitelji Frankapana koju je posljednji knez otoka Krka iz roda Frankapana, knez Ivan VII, obdario dobrima i poslugom u svojoj ispravi iz godine 1445.¹⁹

Nagovorom krčkog biskupa Nikole (Mikule) knez Ivan godine 1468. pokloni ovu kapelu franjevcima, poglavito franjevcu Mateju Bošnjaku rodnom iz Bosne sa svim njezinim dobrima. Tu Matej Bošnjak iste godine sa svojim franjevcima sagradi samostan, a spomenuta obiteljska kapela knezova Frankapana postane kasnije sakristija franjevačke crkve sv. Marije na Glavotoku.²⁰

17 Toga su dana upali na Košljun D'Annunzijeve ardit. Tražeći navodno, skriveno oružje, fratre su skupili u klaustar, svezali ih, tukli i prijetili smrću. Provalili su u samostan i odnijeli sve što im se svidjelo. U blagovaonici su kidali knjige koje su bile na hrvatskom jeziku. U potrazi za navodnim oružjem, došli su i do Katarinina sarkofaga. Razbili su kameni pokrov, a Katarinina nadgrobna ploča bila je postavljena odozdo. Ne našavši ništa, osim kostiju koje su razbacali, odbili su gornji desni kut ove ploče. Svjedok ovog barbarskog događaja bio je sada pokojni već spominjani o. Dinko Mavrović iz Dobrinja koji mi je ovo osobno ispričao 1975. na Košljunu. Sjećam se da je rekao kako su i njemu odnijeli neke osobne stvari. Godine 1949. Konzervatorski zavod iz Rijeke restaurirao je tu staru benediktinsku crkvu na Košljunu, pa se Katarinin grob tada vratilo u franjevačku crkvu, ali ne na isto mjesto, nego uz zid s lijeve strane ulaznih vrata. Tada je bilo rečeno da će tu biti privremeno i da će se vratiti na prvotno mjesto, međutim to još traje.

18 Da je uspomena na knezove Frankapane još uvijek živa kod košljunskih franjevaca dokazuju i frankapanski grbovi postavljeni 1971. na glavnim ulaznim vratima samostana. Još treba kneginja Katarina-Marija dobiti svoje prvotno mjesto uz glavni oltar.

19 S. IVANČIĆ, *nad. dj.* str. 5 (Isprava u prilogu III).

20 Podatke o osnutku samostana franjevaca na Glavotoku od strane kneza Ivana, preko franjevca Mateja Bošnjaka, donosi S. Ivančić u *nav. dj.* na stranicama 30, 116 i 217.

Teški dani nadošli za kneza Ivana VII. Frankapana donijeli su mu to da su mu lukavi Mlečani, s kojima je do tada bio prijatelj, na prijevaru oduzeli otok Krk zauvijek, odrazili su se i na glavotočke franjevce. Za sve ove smutnje ponajviše je kriv sam knez Ivan koji se ponio nedostojno Frankapanima u odlučnim povijesnim trenucima davši se već prije pod mletačko okrilje, iz želje za samovlađem, otuđivši se time od svoje matice Hrvatske, odnosno Ugarsko-Hrvatske i njezinog zakonitog vladara. Naime, za vrijeme opsjedanja otoka Krka od strane ugarsko-hrvatske vojske pod vodstvom kapetana Blaža, zvanog Mađar, koja je pokušala raščistiti mletačke smutnje oko otoka Krka i stati im u kraj, knez Ivan VII. Frankapan oduzme u studenom 1479. samostan i imanje franjevcima na Glavotoku predavši ga pavlinima iz Novog i Crikvenice, misleći da će mu ovi biti vjerniji i da neće pružiti utočišta ugarsko-hrvatskoj vojsci. Doduše glavotočkim franjevcima knez Ivan obeća samostan u Baški, ali to obećanje ne izvrši. Međutim knez Ivan se prevari u svojoj računici jer ga pavlini iznevjere i pruže obilatu pomoć u hrani ugarsko-hrvatskoj vojsci.

Ovu nepravdu nanесenu glavotočkim franjevcima pokuša ispraviti Ivanov brat knez Stjepan Frankapan, pozvavši glasovitog franjevca Mateja Bošnjaka kod sebe na kopno u Hrvatsko primorje i ponudi njemu i njegovim franjevcima pristojno mjesto u svojoj oblasti. Bošnjak to odbije ostavši mletačkim podanikom,²¹ znajući, valjda, da Frankapani neće dobiti otok Krk iz mletačkih ruku. Mlečani ovu kobnu pogrešku kneza Ivana Frankapana učinjenu glavotočkim franjevcima, iako u prvotnoj nakani u njihovu korist, zloupotrijebe i veoma omraze kneza Ivana među franjevcima, koji ne uvažise kneževu ispriku i pismo u ožujku 1480. po kojem franjevcima vraća posjed i samostan na Glavotoku pozivajući se u ovoj ispravi na svoje patronatsko pravo.²²

Ovu je Ivanovu pogrešku najviše iskoristio mletački tajnik za otok Krk Antonio Vinciguerra nastojeći što više ocrniti voljenog kneza Ivana među franjevcima i narodom otoka Krka, da bi što lakše privolio žitelje otoka na mletačku stranu. U tom smislu glavotočki franjevci nisu primili samostan natrag iz ruku kneza Ivana Frankapana, nego iz ruku Mlečana.²³

IV.

Samostan franjevaca u Poratu (Dubašnica) bio je utemeljen godine 1500. a bio je u sjedini onoga na Glavotoku. S njim knezovi Frankapani nisu bili povezani, jer su već dvadeset godina prije njegovog utemeljenja bili bez otoka Krka. Međutim, zna se da je na tom mjestu u vrijeme uprave kneza Ivana VII. Frankapana otokom Krkom bila kapela s jednim franjevcem. Kapelu je od kneza Ivana dobio franjevac Matej Bošnjak koji se brinuo za njezinu egzistenciju.

Poratski je samostan bio veoma izložen uskočkim navalama u razdoblju od 1540. do 1577. u kojima su nestale isprave o tom samostanu.²⁴ Stoga se i ne može govoriti opširnije o odnosima knezova Frankapana prema tom samostanu.

21 S. IVANČIĆ, *nav. dj.* str. 165. i 217.

22 Isti, *nav. dj.* str. 24, (Isprava u prilogu XX).

23 Isti, *nav. dj.* str. 25, (Isprava u prilogu XXII).

24 Isti, *nav. dj.* str. 226.

U zaključku se može pouzdano reći da su se odnosi između knezova Frankapana i franjevac na otoku Krku odvijali uglavnom preko franjevačkih samostana, koji su mahom bili njihove darovnice ili dobiveni preko knezova. Doduše, Frankapani nisu bili naklonjeni samo franjevcima nego i drugim redovnicima. U razdoblju njihova jačanja franjevci im dobro dolaze kao obrazovani ljudi, kao podanici koji su veoma cijenjeni među krčkim stanovništvom i stoje im na usluzi skoro na svim poljima. S druge pak strane, knezovi franjevcima osiguravaju materijalnu potporu za njihovo pastoralno-kulturno djelovanje među stanovništvom otoka. Obostrana korist je prožeta jednim miroljubivim tonom koji nije političko nadmudrivanje između gospodara i podanika, kako to obično biva u ovakvim sredinama, nego je to zajednička svijest o poslanju i jednih i drugih na korist svome narodu.

Bilo je i sukoba između Frankapana i franjevac. Oni nastaju samo onda kada su opće političke prilike loše i za jedne i za druge. Venecija je ona koja ugrožava kontinuitet dobrih odnosa među Frankapanima i franjevcima. Zbog nje je knez Ivan VII. Frankapan pokušao zamijeniti košljunske franjevce s drugim franjevcima; zbog nje isti knez iseljava s Glavotoka franjevce i dovodi pavline iz Novoga i Crikvenice. Pogoršani odnosi ne traju dugo, nego se opet nalazi zajednički jezik i u lošim političkim uvjetima.

Jačanje knezova Frankapana na otoku Krku, Hrvatskom primorju i uopće na kopnu pada upravo u vrijeme osnutka franjevačkog reda u prvoj polovici XIII. stoljeća. Njihovi su se samostani veoma brzo osnivali po cijeloj Evropi, a posebno kod nas. Kao „revolucionaran” red za svoje doba franjevci dolaze knezovima kao duhovna elita preko koje se oni povezuju na pojedinim područjima sa cijelim svijetom. Knezovi franjevcima grade samostane, crkve, darivaju vinograde, daju novčane priloge, osiguravaju živežne namirnice, osiguravaju im sol, jednom riječju – osiguravaju im ekonomsku bazu, a franjevci se zauzvrat mole za knezove, vrše odgovorne funkcije u frankapan-skom sustavu upravljanja otokom Krkom – vrše funkcije dvorskih kapelana, odgajatelja, savjetnika, neke vrsti poslanika, pokreću sudske parnice u ime knezova i slično. Međusobna se suradnja na poseban način očituje preko bratovština. Tu knezovi Frankapani i franjevci praktično djeluju za dobrobit svoga naroda. Preko bratovština pomažu krčkom puku u njegovom dnevnom životu socijalnom, novčanom, zdravstvenom, vjerskom, kulturnom i drugom pomoću. Vidimo da su jedni druge nadopunjali, što je i jednima i drugima pridonijelo vodećoj ulozi na otoku Krku u mnogim pogledima u periodu od nekih dvjestotinjak godina.

Knezovi Frankapani su na poseban način bili naklonjeni franjevcima na otoku Krku. Posebno se to vidi kod posljednjeg kneza otoka Krka iz roda Frankapana, Ivana VII, i njegove obitelji. To je i razumljivo jer je on najduže bio gospodar ovog otoka. Na žalost, u datom i odlučnom momentu hrvatske povijesti ovaj nije bio dorastao svome vremenu i političarima koji su odlučivali o sudbini ovoga otoka.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Frankapanen, die Fürsten von der Insel Krk, erlebten ihren höchsten Aufstieg, wie auch ihren späteren Untergang, im 14. und 15. Jahrhundert.

Der Untergang war besonders spürbar auf der Insel Krk, in dieser Wiege der Frankapanen nämlich, die sie infolge der stürmisch politischen und kriegerischen Ereignissen verloren. Gleizeitig kommen in die kroatischen Gegenden die Franziskaner; sie gründen mit grosser Schnelligkeit ihre Klöster, auch auf der Insel Krk. Die Frankapanen verbinden sich mit den Franziskanern, weil diese nämlich die gebildeten Untertanen sind, die darüber hinaus in der Domäne der Frankapanen sehr geschätzt sind.

Die Frankapanen stellen ihnen die Schenkungsurkunden aus, bauen Klöster und Kirchen, schenken Ländereien, versorgen mit Salz; mit einem Wort, sie sichern den Franziskanern die materielle Basis für die pastorale und kulturelle Tätigkeit.

Die Franziskaner übernehmen ihrerseits für die Fürsten die verantwortungsvollen Aufgaben – sie vertreten die Frankapanen bei den Gerichtsverhandlungen, sie fungieren als Ratgeber, Erzieher, fürstliche Kapläne u. ä. Die Frankapanen und die Franziskanern setzen sich für das Wohlbefinden der Bevölkerung der Insel Krk. Dies sieht man am besten anhand von Brüderschaften.

Die Unstimmigkeiten treten nur in verschiedenen Kriesensituationen auf, denen die beide Parteien nicht widerstehen können. Die stärksten Zwischenbeziehungen herrschten zur Zeit des Fürstens Ivan VII. und seiner Familie. Gerade zur Zeit der Machtkulmination dieses Fürstens; gerade zur Zeit der stärksten Beziehung zu den Franziskanern, setzt ein starker Verfall der fürstlichen Macht ein, infolgedessen der Fürst ohne die Insel Krk bleibt.